СКЛАДОВІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ І КОЗАЦЬКОГО ГАРТУ МОЛОДІ

Б. Ф. Ведмеденко, К. К. Жукотинський

Інститут проблем виховання АПН України

Актуальність. Аналіз наукових праць, докторських і кандидатських дисертацій (Г. Арзютов, Б. Ведмеденко, М. Зубалій, Т. Сущенко) засвідчує, що науковці працюють над створенням такої моделі виховання інтересу в учнів до занять фізичною культурою, яка б давала їм змогу оптимально вирішувати складні проблеми організації здорового способу життя, козацького гарту, високої творчої мобільності в реалізації індивідуальних близьких, середніх та далеких перспектив у соціальному оточенні. На сьогодні є велика проблема в тому, щоб дати вчителям фізичної культури досконало розроблену педагогічну технологію виховання, яка б сприяла розвитку в учня інтересу до занять фізичною культурою як домінуючої і вирішальної системи ціннісних орієнтацій в процесі реалізації програми здорового способу життя.

Науково вірно застосовуючи педагогічну технологію побудови моральної поведінки учня через виховання інтересу до здорового способу життя, козацького завзяття, вчитель, тренер прагне створити позитивні умови, за яких кожен має особисто приймати рішення. Цікава, вражаюча діяльність стимулює внутрішню потребу позитивної моральної поведінки в мікро- та макрооточенні (Г. Костюк, С. Максименко).

Ефективність процесу виховання інтересу в учнів до занять фізичною культурою залежить від врахування вчителем, тренером складності здійсненого поведінкового вчинку особистості, який мусить співвідноситися з віковими можливостями школярів. Здатність учня, спортсмена здійснювати морально-поведінкові вчинки підвищеної складності повинна розглядатися як показник відповідного рівня вихованості інтересу до занять фізичними вправами та улюбленим видом спорту.

Безпосередньо під час навчально-тренувальних занять вчитель, тренер, викладач фізичного виховання ВНЗ, вирішує питання реалізації трьох завдань: формує здібності із урегулювання прояву інтересу в молодої особи до реалізації вмінь і навичок з управління почуттями і думками, вольових зусиль та рис характеру; вимагає від спортсмена якнайкращого вдосконалення виконання улюблених фізичних вправ, техніки обраного виду спорту; сприяє розвитку функцій організму, рухових якостей і все це в режимі дня, тижня.

Мета і завдання — виховувати у молоді інтерес до прояву спортивно-козацького завзяття в режимі здорового способу життя. Поставлені тренером завдання вирішуються в цілісності і взаємозв'язку. Професіонали керуються трьома переконаннями. Перше полягає в тому, що виховання інтересу в усіх випадках займає провідне місце серед інших спортивно-педагогічних завдань. Друге переконання полягає в тому, що діапазон діяльності особистості активізує інтерес до самовдосконалення залежно від форми тілобудови, розвитку рухових якостей спортсмена. Третє переконання стосується конкретного вибору чинників спонукальної сили інтересу в процесі занять спортом.

Методи дослідження: спостереження, тестування, анкетування, бесіди, порівняльний аналіз, математична статистика, обговорення. Разом з тим, у свідомості більшості тренерів, учителів фізичної культури виховання закінчується постановкою в загальних рисах виховного завдання на тренуваннях, уроці, змаганнях. Одначе вони мусять передбачати оптимальні умови реалізації всіх чинників, що спрямовані на вдосконалення особистого «Я» кожного спортсмена.

Обговорення. На сьогодні перед педагогічною й психологічною науками постало, за думкою академіка І.Д. Беха, невідкладне завдання використати всі можливі теоретичні резерви, суттєво удосконаливши їх, та запропонувати інноваційні за своєю сутністю наукові уявлення, які б кардинально змінили той технологічно-виховний арсенал, яким має володіти сучасний вчитель, викладач фізичного виховання, тренер ВНЗ.

Педагогічна технологія виховного процесу засобами спорту передбачає таку послідовність дій:

практикування й оцінювання спортсменами безпосередніх і опосередкованих вчинків; вичерпування спортсменом своїх добродійних можливостей; перманентне введення спортсмена в ситуацію вчинку-служіння; плекання у вихованця вчинку-відданості; сходження вихованця до вчинку-завзятості, вчинку-вірності; прояв вчинку збереження честі і морального орієнтиру спортсмена; збагачення морально-духовного досвіду вихованця вчинком-шануванням; формування в спортсмена вчинку-утіхи як показники його людяності; спонукання спортсмена до вчинку-догоджання тренеру; попередження скоєння вихованцем вчинку-зради; залучення спортсмена до вчинку-примирення; формування у спортсмена вчинку-присвячення високих результатів під час виступів на змаганнях; виховання у спортсмена прагнення до вчинку-благородства як показника особистісної зрілості. Вчинкова поведінка спортсмена є складним явищем і вимагає великої віддачі тренера-наставника і високої довіри вихованця.

Як правило, українські спортсмени мають розуміти козацьке завзяття як силу розуму, м'язів, відчайдушності і поміркованість в одноборствах і багатоборствах, знати святу дружбу побратимів, повну віддачу сил і життя за сім'ю, козацьке братство, за неньку Україну. Козацьке завзяття — особлива риса спортсмена, якою нагороджують друзі з мікрооточення, що визначають силу м'язів і професійний інтелект, навіть недавні супротивники по змаганню. Сила козацького завзяття накопичується з малих років, множиться, кріпне протягом спортивного життя і залежить від прояву вольових зусиль, бажання та творчої уяви.

Основною умовою виховання козацького завзяття є подолання життєвих випробувань, які крокують постійно поряд з молодою людиною, такі як: грубість, псевдогордість, роздратованість, несумісність характерів, слабке здоров'я, лінь, агресивність, страх, тривожність – це негативні якості спортсмена, яких йому необхідно терміново позбутися.

Своєчасне усвідомлення щоденних турбот і наявність та подолання стресових ситуацій заставляє спортсмена повірити у свої сили. Відомо, що козацьке завзяття не може здобуватися через особисті безвідповідальні гульбища, беззмістовні розваги, самоподяки за прояв егоїзму, ледарства. Повсякчас, долаючи труднощі, спортсмен експериментує сам себе, адже кожен експеримент є складовою частиною спортивного завзяття, яке потрібно виплекати на тренуваннях, спортивних змаганнях, показових виступах. Примхи долі може здолати лише той спортсмен, який бажає їх позбутися. Особливе завдання тренера-педагога полягає у стимулюванні такого бажання через створення оптимальних умов, розвиток інтересу до багаторазового повторення бажання та виховання звички до позитивного вчинку.

Спортсмен повинен любити спортивне життя в мікро- і макрооточенні і сприймати його як складним так і легким. Якщо у спортсмена підвищений емоційний стан, він готовий до боротьби, — змагання виграно. Одначе, важливо навчитися позитивно сприймати всі перемоги, адже вони вчать долати труднощі через прояв сили-волі, витримки, винахідливості. Іноді тільки глибоке усвідомлення своїх упущень (фізичних, інтелектуальних, духовних) розкриває можливість зайнятися самоконтролем, який дуже потрібен кожному спортсмену.

Відомо, що витоки багатьох помилок спортсменів і трагедій їх спортивного життя полягають у невмінні перемогти особисту натуру. Але, цьому не навчають у сім'ї, в школі, а колектив ДЮСШ може взяти ці зобов'язання на себе і діяти засобами обраного виду спорту, позитивно впливаючи на соціальну адаптацію спортсмена в мікро- і макрооточенні. Отже, самоконтроль це усвідомлене використання спортивного завзяття на значно вищому рівні. Саме в мудрій поведінці, що допомагає адаптуватися спортсмену в соціумі відбувається заміна негативних думок, настанов, емоцій, стосунків на позитивні.

Та відмежовуватися від традиційної педагогіки зовсім нікому з педагогів не вдається. Тому вона поступово змінюється згідно із зміною вимог суспільства, сім'ї, педагогічних колективів ДЮСШ, ВНЗ і переходить в педагогіку співпраці, співчуття, спів відповідальності, взаємовиховання через соціальну адаптацію, соціальну зрілість, соціальне визнання з використанням елементів здорового способу життя, а саме занять обраним видом спорту, туризмом, фізичною культурою. Саме в залежності від того, як тренер реагує на виконання спортсменом ДЮСШ кожної вправи, комбінації вправ, виступу на змаганні, під час показових виступів, тобто на кожний вчинок спортсмена йде зворотна реакція тренера інтонацією голосу, словом, мімікою, жестами, так і сприймає оцінку своєї поведінки спортсмен та його мікро оточення.

У мікрооточенні вперше знаходить спортсмен оцінку своєї вчинкової поведінки. Колеги схвалюють чи осуджують його спортивне завзяття. Від нього залежить гармонійність психологічного мікроклімату серед друзів, однодумців, їх реакція на вчинок буде асоціативною, потім наступає прояв емоцій від переживань за товариша, а згодом усвідомлене визнання з орієнтацією на думку тренера. В гармонії поведінкових вчинків спортсменів зосереджується психологічна комфортність особистості в мікроколективі. З'являється підтримка спортивного завзяття однодумців словом, емоційною зарядженістю, іноді навіть силою.

Висновок. Вчитель фізичної культури, тренер повинен постійно займати позицію розуміння, прийняття та визнання учня як спортсмена, тоді їх задоволення відіграє основну роль у емоційному про-

яві в процесі взаємодії із вихованцем. Не випадково свою стратегію взаємин він будує, орієнтуючись на перспективу становлення спортсмена як повноцінної особистості, яка своїм тренуванням, виступами на змаганнях, своїми вчинками у повсякденному житті утверджує себе в мікро- і макрооточенні.

Література

1. *Бех І.Д.* Духовна енергія вчинку. Науково-методичний посібник. — Рівне: РДУ, 2004. — 42 с.
2. *Бех І.Д.* Виховання особистості: У 2 кн. Кн.2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. — К.: Либідь, 2003. — 343 с.
3. *Ведмеденко Б.Ф.* Виховання інтересу: теорія, експеримент, методика занять: Монографія. — Чернівці, 2002. — 468 с.
4. *Жукотинський К.К.* Педагогічні умови процесу соціальної адаптації спортсменів ДЮСШ //Зб. матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України». — Суми: 2005. — С. 336—342.

Нова книжка

П24 Педагогічна майстерність учителя: Навчальний посібник / За ред. проф. В.М. Гриньової, С.Т. Золотухіної. — Вид. 2-е, випр. і доп. — Харків: «ОВС», 2006. — 224 с.
ISBN 966-7858-38-3.

Автори посібника розглядають сутність та структуру педагогічної майстерності вчителя, сформованість якої дозволяє ефективно організовувати навчально-виховний процес у школі.

Посібник укладено у відповідності з програмою курсу «Основи педагогічної майстерності» і рекомендується студентам та викладачам вищих педагогічних навчальних закладів.

Зміст

Вступ 3

Розділ 1. Учитель 4
1.1. Формування особистості вчителя 4
1.2. Педагогічна культура вчителя 16
1.3. Педагогічна етика. Педагогічний такт....27
1.4. Професійне самовиховання учителя 34
1.5. Самопізнання вчителя як складова самовиховання....50

Розділ 2. Педагогічна майстерність учителя 57
2.1. Поняття про педагогічну майстерність 57
2.2. Педагогічна техніка вчителя....62
2.3. Сутність педагогічного спілкування 83
2.4. Увага та спостережливість учителя 91
2.5. Навіювання як засіб педагогічної взаємодії....101
2.6. Переконання та навіювання як складові майстерності педагогічної взаємодії вчителя з учнем. Переконання у системі комунікативної взаємодії 112
2.7. Елементи акторської та режисерської майстерності в педагогічній діяльності. Гра в педагогічному процесі 119

Розділ 3. Майстерність учителя на уроці....132
3.1. Педагогіка співробітництва й розвитку....132
3.2. Забезпечення свідомої дисциплінованості учнів на уроці 148
3.3. Сутність проблеми обдарованості дітей 161

Розділ 4. Майстерність учителя-вихователя 178
4.1. Класна година як засіб самореалізації особистості дитини....178
4.2. Колективні творчі справи (КТС) 184
4.3. Організація і проведення фольклорних свят 189
4.4. Методика підготовки і проведення ігор і конкурсів....195
4.5. Організація та проведення бесід, диспутів, лекцій 198
4.6. Методика підготовки та проведення усних журналів та конференцій 216